HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דאיצטנע מינך לישנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחיצה פלוגתא (א) דכתיב [1]ותהי מחצת העדה [א]וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כורחן אלמא [ב]היזק ראיה שמיה היזק (ב) אימא מאי מחיצה גודא א)(דתנן) [ג]מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותה וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אי הכי בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אלא מאי פלוגתא אי הכי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה כדאמרי אינשי תא נעביד פלוגתא ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי א"ר אסי א"ר יוחנן משנתנו [ג]כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל (ג) דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא [ג]אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין אי מהתם הוה אמינא אפילו פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל וליתני הא ולא ליתני הך סיפא איצטריכא ליה [ד]וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו (ד) ה)(ל"א וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה אמר רב אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו כו' אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא קמ"ל ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו מאי לאו אכותל לא אמסיפס בעלמא ליתני האי ולא ליתני האי סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו): במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי נהדרו בהו א"ר אסי א"ר יוחנן [ו]שקנו מידן [ד]וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא [ה]בשקנו מידן ברוחות רב אשי אמר ט) [ו]כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק: מקום שנהגו לבנות כו': [ז]גויל אבני דלא משפיא גזית אבני דמשפיא דכתיב [2]כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית ח)(וגו') כפיסין ארחי לבינין ליבני אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי ממאי דגויל אבני דלא משפיא נינהו והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא דילמא פלגא דגזית הוא והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא כדקאמרינן כפיסין ארחי לבינין ליבני והאי טפח יתירא לביני אורבי אמר ליה וליטעמיך כפיסין ארחי מנלן אלא גמרא גמירי לה גויל נמי אבני דלא משפיא גמרא גמירי לה איכא דאמרי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי ממאי דהאי כפיסין ארחי נינהו והאי טפח יתירא לביני אורבי דילמא מאי כפיסין אבני דלא משפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא כדקאמרינן גויל אבני דלא משפיין גזית אבני דמשפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא אמר ליה וליטעמיך גויל אבני דלא משפיין מנלן אלא גמרא גמירי לה הכא נמי גמרא גמירי לה אמר אביי שמע מינה כל ביני אורבי טפח הני מילי בטינא אבל בריכסא בעי טפי ואיכא דאמרי הני מילי בריכסא אבל בטינא לא בעי כולי האי למימרא דבגזית (ה) דכל ד' אמות גובה אי הוי פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא ולא הוה פותיא אלא שית פושכי וקם כיון דאיכא טפח יתירא קאי ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי ומנלן דהוה גבוה טפי דכתיב [3]גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה ר' יוחנן ור"א חד אמר בבנין וחד אמר

בשנים

דאיצטנע מינך. דברי הצנע אבל חצר החלוקה לתרוייהו קביעא תשמישתי' לכל אחד בחלקו כל שעה ולא עבדי בה מילי דצנעא: כיון דרצו. לחלוק. ולקמן פריך מאי איריא רצו אפילו לא רצו הרי הן יכולין לכוף זה את זה: בונין כותל. של אבנים: גודא. כותל אבנים ובחצר שיש בה דין חלוקה ועל כרחן חולקים: וטעמא דרצו. שהתנו לחלוקה בכותל אבנים הא לא רצו אין מחייבין אותו אלא מסיפס בעלמא: כדאמרי אינשי כו'. תירוצא הוא: שאין בה דין חלוקה. ח' אמות לא יחלוקו: ובכתבי הקדש. ספר תורה שהוא בכרך אחד וכן נביאים וכתובים הכתובים בגליון כס"ת: קנין דברים הוא. ואין חליפין קונין אלא דבר הנקנה או (ו) מכר או מתנה או שעבוד קרקעות שהקנין חל עליו או מטלטלין: ברוחות. זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי וקנו מידם ומעתה נקנה חלק מזרחי לזה ואין לזה חלק בו וכן השני לחבירו: והחזיק. בחלקו רפק ביה פורתא וקרקע נקנה בחזקה ט) אחרי אשר רצו בשעת חלוקה י): ארית. חצי לבינה והלבינה ג' טפחים והאריח טפח ומחצה ועובי הכותל אריח מכאן ואריח מכאן וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו: לבינים ליבני. שלימות לבינה לעובי הכותל: למורשא דקרנת'. ראשי האבנים בולטות לחוץ שאינן חלקות ולהכי בעי רוחב טפח יתירא: לביני אורבי. בין דימוס שמכאן ובין דימוס שמכאן ונותן טיט באמצע: ה"ג אימא לביני דלא משפיין: ש"מ כו'. ונפקא מינה למקבל עליו לבנות כותל לחבירו: בריכסא. אבנים דקות וטיט בין שני הדימוסות: למימרא דבגזית (כו') כל ד' אמות גובה אי הוה פותיא ה' טפחים קאי ואי לא לא קאי. כדתנן במתני' בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה וקתני סיפא כ) מחייבין אותן לבנותו עד ד' אמות ולפי חשבון זה לגובה שמנה צריך י' טפחים רוחב: והא אמה טרקסין. דבנין שלמה דגזית הוה דכתיב אבני גזית (מלכים א ה) והוי שלשים אמה קומתה ואין עוביו אלא אמה להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים: דאיכא טפח יתירא. ומשום האי טפח פותיא מצי לאגבוה טובא ואין צריך לתת לכל ארבע אמות ה' טפחים רוחב: בבנין. שהיה גובהו (ז) ל) מאה אמות כדתנן במסכת מדות (פרק ד מ"ו):

בשנים

מאי קא משמע לן בשאין בה דין חלוקה. אע"ג דקא משמע לן דשמיה היזק ה"פ מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בה דין חלוקה לישמעינן בשיש בה דין חלוקה [אע"ג דלא רצו] (כשרצו) פלגי מ) א תימה הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר על מנת לעשות גודא לא איתרצאי כדפירש לעיל: כי רצו מאי הוי ניהדרו בהו. למ"ד מחיצה גודא לא פריך דאיכא למימר דקנו ושיעבדו נכסיהן לבנין הכותל ב אלא למ"ד פלוגתא לא מהני קנין דקנין דברים בעלמא הוא דלא מסיק אדעתיה שקנו ברוחות: קנין דברים בעלמא הוא. בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) דתנן מתנה ש"ח להיות כשואל ומוקי לה בקנו מידו התם לאו קנין דברים הוא אלא קנין גמור הוא שמשעבד את עצמו שאם יאנס שישלם ט) ג: רב אשי אמר כגון שהלך כו'. תימה לר"י מה בא רב אשי להוסיף וכי איצטריך לאשמועינן דחזקה מועלת כמו קנין ונראה לר"י דהא קמ"ל דאע"ג דקאמר לקמן בחזקת הבתים (דף נג.) שלא בפניו צריך למימר לו לך חזק וקני הכא ד כיון שאמרו אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית והלך והחזיק לו כל אחד בשלו זה שלא בפני זה נעשה כמי שקנו מידם ברוחות אע"פ שלא אמרו זה לזה לך חזק וקני ה: ארבע אמות גובה אפותיא דה' קאי טפי לא קאי. וקשיא לר"ת הא לבינין דגריעי קאי בשלשה טפחים ועוד הא קא חזינן דקאי בגזית טפי אפורתא ותירץ דהכי קאמר טפי לא קאי כמשפט גזית שרוצים בני אדם לבנותו שיעמוד ימים רבים כשבונים בגזית: טרקסין. אומר ר"ת דטרק הוי כמו טרוקי גלי בברכות (דף כח.) וסין הוי סיני כלומר שהיה מפסיק וסוגר את הלוחות שנתנו בסיני שהיו מונחות בארון שהיה בבית קדשי הקדשים וי"מ טרקסין פנים וחוץ שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכך היו שם שתי פרוכת כדאמרינן ביומא (דף נא:): שאני התם דאיכא טפח יתירא. ה"מ לשנוי דאגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרי' בסמוך:

אמר

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:

י ד ה ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

ע"ג הכותל ויגחין ויציץ ויראה בחלון ומלמטן צריך לנמוך ד' אמות שלא יעמוד זקוף על גבי הכותל ויראה בבית אלמא היזק ראיה שמיה היזק: היזקא דבית שני טפי מחצר. דאינש א) צניע דשמיש בבית טפי מבחצר: גג הסמוך לחצר חבירו. דחצר גבוה קרקעיתה ושוותה לגג חבירו צריך בעל הגג לעשות (מעשה) מעקה גבוה ד' אמות שלא יסתכל בתוך חצר חבירו אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא בחצר של שנים לא אמרי' היזק ראיה שמיה היזק ושאני התם לגבי חצר וגג דאמר בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעא תשמישתאי בכל שעה בחצרי לדידך לא קביעא תשמישתך בכל שעה לגג ולהכי בעי למיעבד מעקה: ל"א [מפיך] כולה הלכה דכיון שרצו לחלוק אם מעכב א' מלעשות כותל בונין אותו בעל כרחו: ב) וטעמא דרצו לעשות [כותל] מש"ה בונין הא לא רצו בין שניהן אלא א' רוצה וא' מעכב אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק: שרצו לחצות מיבעי ליה. כלומר אם איתא דמחיצה דמתני' פלוגתא אמאי תני לעשות ליתני לחצות בשלמא אי אמרת גודא אמטא להכי תני לעשות דלא מיתני בלא לעשות. ומשני לעולם מחיצה פלוגתא ודקא קשיא לך שרצו לחצות מיבעי ליה לא קשיא דמתני' משתעי בלשון בני אדם דאמרי תא ונעביד פלוגתא ולעולם היזק ראיה שמיה היזק: מאי אריא דתני מתני' רצו לחלוק מש"ה בונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום היזק ראיה דהואיל דנתרצו לחלוק בונין אפי' לא רצו שניהן לחלוק הואיל דנתרצה א' מהן לחלוק בדין הוא דבונין את הכותל לאמצע אע"ג דלא נתרצה אידך משום היזק ראיה: משנתנו בשאין בה דין חלוקה שאין בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה מש"ה אם נתרצו שניהן לחלוק בונין את הכותל בעל כורחו הואיל דנתרצו לחלוק משום היזק ראיה ואם לא נתרצה א' מהן לחלוק אע"ג דמעכב אידך אין בונין הואיל דאין בה דין חלוקה: תנינא. בסיפא דמתני' אימתי אמרי' דאין חלוקה הואיל דלית בה דין חלוקה בזמן שאין שניהן רוצין: במסיפס בעלמא. חולקין הואיל ונתרצו קמ"ל רישא דמתני' דקתני כותל דלא סגי בלא כותל משום היזק ראיה: וליתני הא רישא דמתני' ולא בעי סיפא למיתני. ומשני סיפא איצטריכא לה למיתני דקתני וכתבי הקדש לא יחלוקו. משום דקא נהוג בהו מנהג בזיון ואגב סיפא דלא סגי דלא ליתני קתני רישא אימתי בזמן כו': בשקנו מידן. דלא מצי למיהדר בהו: קנין דברים בעלמא הוא כלומר (אין זה) [איזה] קנין הוא עיקר כגון מתנה או מכירה או שום דבר שמראה לו החפץ שנותן למקבל וקונין מידו על כך אבל הכא שאדם אומר לחבירו ניטול קנין שנחלוק כגון זה קנין דברים בעלמא הוא דלא נברר על מה נוטל קנין ואכתי ליהדרו בהו: שקנו מידן ברוחות. דזה הקנה לזה אותו חלק שבצד רוח מזרח וזה לזה חלק שבצד רוח מערב דהיינו קנין גמור הואיל והוברר על מה קנו: רב אשי אומר מש"ה לא מצי למיהדר בהו הואיל דקני אע"ג דלית בה דין חלוקה כגון שהלך זה לאחר קנין להחזיק בחלקו דנעל גדר ופרץ כל שהוא ודאי בתר הכי לא מצי למיהדר: פיסקא גויל. אבנים שנחצבו מן ההר דעדיין אין משופין והן של ה' טפחים: גזית. אבנים משופין והם ו' טפחים. מקום שנהגו לבנות בגויל דמן ו' טפחים זה נותן ג' טפח מחלקו בקרקע וזה ג' טפח. בגזית של חמש טפחים זה נותן טפחיים ומחצה בקרקע וזה נותן טפחיים ומחצה. כפיסין שהן טפח ומחצה זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים לפי שכשיתן זה כפיס אחד מטפח ומחצה וזה כפיס אחד מטפח ומחצה דהיינו ג' טפחים עדיין צריך טינא ביני אורבי לפי שכשמניחין כפיס מכאן וכפיס מכאן ג) ובאמצע כשיעור טפח של סיד כדי שיהיו מדובקות בטינא יפה והיינו ב' טפחים מן הקרקע לכל אחד: לבינים. כותל של לבינים לא הוי אלא ג' טפחים שאין מניחין לבינה כנגד לבינה אלא זו על גב זו: דלא משפיין. שאין משופות ומסותתות: ארחי. חצי לבינה: לבינים ליבני. הכי קרו להו בלשון [המון]. (האי) ממאי דהאי טפח יתירא דמייתרי מתני' בגויל טפי משום דצריך ההוא טפח למורש' דקרנא מן הכותל טפי מכותל של גזית משום דגזית משפייא וגויל לא משפייא דילמא האי גויל לאו מו' טפחים הוי כי אם פלגא דגזית דהיינו ב' טפחים ומחצה ומש"ה צריך ליתן לכל חד וחד ג' טפחים מן הקרקע משום דהאי יהיב גויל מב' טפחים ומחצה [וכן] אידך הכי (טפי) וטפח דמייתר מתני' [בגויל] על אבני גזית משום טינא שמניחין ביני ארבי כדאמרי' כפיסין ארחי כול' וממאי דהני כפיסין דקתני מתני' אבנים דלא משפיין נינהו ולא מתוקנות כשאר ליבני. והאי טפח יתירא דמייתר למורשא דקרנתא שבולט מן הכותל הוא מי לא קאמרת נמי הכי כול': אמר אביי ש"מ ממתני' דקתני בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים איכא למשמע מינה כל ביני ארבי טפח ליתן בלי סיד. והני מילי דסגי בטפח בטינא שמגובל מחול וסיד אבל בריכסא היינו טיט חוצות שמגובל במים ועפר הואיל ואינו מדובק יפה בעי ודאי טפי מטפח: למימרא דכל כותל (בוני) [שבונין] מגזית גבוה ד' כגון זה שהיא להיזק ראיה שאין צריך להגביהו אלא ד' אמות כדתנן כותל חצר שנפל וכו' והוא מאבני גזית שהם ה' טפחים וקמ"ל מתני' דאי פותיא ה' טפחים ההוא כותל דגבוה ד' אמות מצי קאי הכותל אבל אי גבוה טפי מד' לא קאי בה' טפחים רוחב: והא אמה טרקסין. הכותל שהיה מפסיק בין ההיכל לקודש הקדשים קרי ליה אמה טרקסין דעובי הכותל הוי אמה בת ו' טפחים ואי קשיא אמאי מקשה מגזית טפי מגויל וכפיסין וליבני תריץ משום דבעי לאקשויי ליה מאמה טרקסין (דביני) [דבנון] מאבני גזית ומקדש ראשון היה גבוה ל' וההוא אמה טרקסין לא הוה פותייה אלא ו' פושכי אפ"ה קם ההוא כותל והיכי אמרת עד ד' אמות בגובה קאי כותל דעבה ה' טפחים ותו לא שאני התם הואיל ואיכא טפח יתירא על ה' טפחים מצי קאי עד גובה ל': במקדש שני מאי טעמא לא עביד אמה טרקסין. אלא פרוכת כדתנן בפ' הוציאו לו (יומא נא.) שתי פרוכות היו שם וביניהם אמה וכו': אתלתין קאי. כלומר מקדש ראשון שהיה גבוה ל' אמה כעובי אמה מצי קאי טפי לא קאי וחד אמר בבנין. שהיה גבוה יותר מן הראשון:

מסורת הש"ס

א) [צ"ל דתניא], ב) [לעיל ב. וש"נ], ג) [לקמן יא.], ד) [שם], ה) ס"א כ"ז אינו, ו) [ב"מ טו. וש"נ], ז) (ב"מ צד), ח) [צ"ל מגררות במגרה וכן הגי' בערוך ערך שף ב'], ט) [קדושין כו.], י) בס"א: חזקה, כ) [לקמן ה.], ל) [עי' תוי"ט ריש פ"ה דיומא ד"ה לבין שתי דגרס מ' אמות וכתב דנתחלף בין מ' למאה ע"ש], מ) ס"א ותירץ מהרש"ס ולפי גירסתו צ"ל כשרצו והגי' שלפנינו הוא גי' מהרש"א, נ) [וע"ע תוס' כתובות נד: ד"ה אע"פ],

תורה אור השלם

1 וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן הַצֹּאן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

2 כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרֹת כְּמִדֹּת גָּזִית מְגֹרָרוֹת בַּמְּגֵרָה מִבַּיִת וּמִחוּץ וּמִמַּסָּד עַד הַטְּפָחוֹת וּמִחוּץ עַד הֶחָצֵר הַגְּדוֹלָה: מלכים א ז ט

3 גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: חגי ב ט

גליון הש"ס

גמרא כגון שהלך זה. עי' בתשובת רשב"א סי' אלף רכ"ו וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדכתיב ותהי מחצת: (ב) שם ואימא מאי מחיצה גודא כדתנן מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה: (ג) שם מאי קמ"ל (דכי לית ביה דין חלוקה) תא"מ ונ"ב גי' תוס' כשאין בה דין חלוקה: (ד) שם לא יחלוקו וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה וכו' בשקנו מידן כו' לישנא אחרינא אדאשמעינן בשאין בה: (ה) שם למימרא דבגזית כל כצ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה קנין וכו' או במכר או במתנה: (ז) ד"ה בבנין שהיה גובהו ק'. נ"ב נראה דזה הוא טעות דהרי בית ראשון היה גבוה ק"כ אמה דהיינו ל' מעלייה ראשונה והבית גופיה ל' א"כ מקדש ראשון גבוה יותר וע"כ צ"ל מ' וחשיב עד העלייה דראשון לא הוה רק שלשים ושני מ' וע"ל דף ל"ח ע"ב:

מוסף רש"י

אבל בזמן ששניהם רוצים כו'. משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו תני רישא יחלוקו (לקמן יא.). **וכתבי הקדש.** כ"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחתכן (שם).

מוסף תוספות

א. כופין זה את זה לבנות כותל באמצע דהיזק ראיה שמיה היזק, אלא הא אתי לאשמעינן אגב אורחיה דאע"ג דלית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא וכו'. רמב"ן. ב. דמסתמא היה יודע שקנו מידן כיון דאפשר בקנין. רשב"א. ג. אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה. תוס' כתובות נד: ד. דאינו זוכה בשל אחרים אלא בירור חלקים בלחודא הוא. רשב"א. ה. שאין דין חלוקה כדין מכר או מתנה. רבנו יונה.

א) [אולי צ"ל דאינש צניע בתשמיש דבית טפי מבחצר]: ב) [נראה דצ"ל בונין אותו בעל כרחו משום דהיזק ראיה שמיה היזק ואימא מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דרצו וכו']: ג) [צ"ל צריך להניח באמצע וכו']:

SHAS MOZNAIM